

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
17. července 2001
VĚC ASOCIACE EKIN
(Rozsudek ve věci Asociace Ekin versus Francie)

Evropský soud pro lidská práva – Třetí sekce (dále jen „Soud“), zasedající jako senát, který tvořili soudci W. Fuhrmann, předseda, L. Loucaides, F. Tulkensová, K. Jungwiert, sir Nicolas Bratza, K. Traja, G. Braibant, ad hoc soudce, a paní S. Dolléová, tajemnice sekce, po uzavřeném zasedání, které se konalo ve dnech 18. ledna 2000 a 26. června 2001, vynesl posledně zmíněného data následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ vycházel ze stížnosti (č. 39288/98) proti Francouzské republice, předložené dne 3. ledna 1998 Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle původního článku 25 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) francouzskou asociací jménem Ekin (dále jen „stěžovatelé“).

2. Stěžovatelé byli zastoupeni panem D. Rougetem, profesorem na Univerzitě Paříž VIII. Francouzská vláda (dále jen „Vláda“) byla zastoupena zmocněncem panem R. Abrahamem, ředitelem pro právní záležitosti na Ministerstvu zahraničních věcí.

3. Stěžovatelé tvrdili, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy samostatně a ve spojení s článkem 14 z důvodu aplikace oddílu 14 zákona z 29. července 1881 v současném znění, podle kterého byl prodej jedné z jejich publikací na území Francie zakázán po dobu více než devíti let.

S odvoláním na článek 6 § 1 Úmluvy stěžovatelé dále uvedli, že řízení byla nepřiměřeně dlouhá. Také tvrdili, že došlo k porušení článku 13 Úmluvy, protože neměli přístup k urychlenému řízení před správním soudem, během kterého by soud mohl zvevidovat zákaz prodeje uvalený na knihu a, bylo-li by to nutné, zrušit jej.

4. Dne 9. září 1998 rozhodla Komise podat zprávu o stížnosti příslušné Vládě.

5. Stížnost byla předána Soudu dne 1. listopadu 1998, když vstoupil v platnost Protokol č. 11 k Úmluvě (článek 5 § 2 Protokolu č. 11).

6. Stížnost byla přidělena Třetí sekci Soudu (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). Senát, který se v rámci této sekce měl případem zabývat, byl utvořen v souladu s ustanovením 26 § 1. J.–P. Costa, soudce zvolený za Francii, stáhl svoji účast na zasedání ohledně tohoto případu (ustanovení 28). Vláda proto jmenovala G. Braibanta, aby zasedal jako ad hoc soudce.

7. Dne 28. září 1999 rozhodl Senát o pozvání stran na zasedání za účelem podání ústních připomínek ohledně přípustnosti a skutkové podstaty projednávané stížnosti.

8. Zasedání se konalo veřejně v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 18. ledna 2000 (ustanovení 59 § 2 Jednacího řádu).

Před Soud předstoupili:

(a) za Vládu R. Abraham, ředitel pro právní záležitosti na Ministerstvu zahraničních věcí, zmocněnec, P. Olivier-Triaucová, Ministerstvo vnitra, P. Girault, Ministerstvo vnitra, P. Bourssarogue, soudce, přidělenec oddělení právních záležitostí na Ministerstvu zahraničí, F. Chaponneauová, Ministerstvo vnitra, obhájkyň,

(b) za stěžovatele D. Rouget, profesor na Univerzitě Paříž VIII, obhájce.

9. Soud vyslechnul jejich projevy.

10. Po jednání, které se konalo následně po zasedání dne 18. ledna 2000, prohlásil Senát stížnost za přípustnou.

11. Stěžovatelé a Vláda předložili písemné připomínky ohledně skutkové podstaty případu (ustanovení 59 § 1 Jednacího řádu).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Okolnosti případu

12. V roce 1987 stěžovatelé publikovali knihu s názvem „Euskadi ve válce“. Existovaly čtyři verze – v baskičtině, angličtině, španělštině a francouzštině – a kniha byla distribuována v několika zemích, včetně Francie a Španělska. Podle stěžovatelů se jednalo o kolektivní dílo obsahující příspěvky mnoha odborníků se zvláštním zaměřením na Baskicko, nabízející přehled historických, kulturních, lingvistických a socio-politických aspektů baskické věci. Kniha končila politickým článkem nazvaným „Euskadi ve válce, slib míru“, napsaným Baskickým národním osvobozeneckým hnutím.

13. Kniha byla zveřejněna ve druhém čtvrtletí 1987. Dne 29. dubna 1988 bylo Ministerstvem vnitra Francie vydáno v souladu s oddílem 14 zákona z 29. července 1881, doplněného dekretem ze 6. května 1939, nařízení zakazující oběh, distribuci a prodej této knihy ve Francii v jakékoliv z jejích čtyř verzí se zdůvodněním, že „oběh této knihy podporující separatismus a vyzývající k použití násilí představuje hrozbu pro veřejný pořádek“. Dne 6. května 1998, v souladu s výše zmíněným nařízením, odmítl ředitel letištní a hraniční policie departementu dovolit dovoz více než dvou tisíc kopií této knihy do Francie.

14. Dne 1. června 1988 předložili stěžovatelé správní odvolání proti zákazu. Po jeho zamítnutí se odvolali dne 29. listopadu 1988 ke Správnímu soudu v Pau.

15. Správní soud konstatoval, že nedisponuje jurisdikcí nad případem, a předal případ ke Conseil d'Etat. Rozhodnutím z 9. ledna 1991 vrátil předseda justiční divise Conseil d'Etat případ Správnímu soudu v Pau.

16. Po veřejném zasedání za přítomnosti obou stran odmítl v rozsudku vydaném 1. června 1993 Správní soud v Pau odvolání stěžovatelů na následujícím základě:

„Bylo zjištěno, že kniha s názvem »Euskadi ve válce« byla vytištěna ve Španělsku, že čtyři z jejích pěti kapitol byly napsány autory španělské národnosti a že dokumentace použitá pro přípravu této publikace byla především španělského původu. Proto, bez ohledu na skutečnost, že kniha byla vydána stěžovateli, jejichž sídlo je v Bayonne, musí být tato kniha považována za knihu zahraničního původu v rámci významu výše uvedených ustanovení. V souladu s tím měl ministr vnitra pravomoc zakázat oběh této knihy, její distribuci a prodej.

S ohledem na skutečnost, že tato kniha mohla představovat nebezpečí pro veřejný pořádek, protože v kapitole 4 stojí, že násilí ze strany španělského státu ospravedlňuje »přiměřenou protiofenzivu« ze strany teroristické organizace ETA, neučinil ministr vnitra žádný zjevný omyl při hodnocení důkazů.

Podle článku 10 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod má každý právo na svobodu; je úkolem správních soudů určit, zda omezení svobody projevu zaručené výše zmíněným článkem 10 je přiměřené sledovanému legitimnímu cíli, a stanovit, zda zákaz uvalený na tiskovinu cizího původu je v souladu s tímto cílem. V tomto případě předložené důkazy neukazují na to, že by obecný zákaz této knihy byl nepřiměřený s ohledem na sledovaný legitimní cíl veřejného pořádku ...“

17. Stěžovatelé předložili dne 20. srpna 1993 odvolání proti tomuto rozsudku u Conseil d'Etat. Ve svých dalších připomínkách požádali Conseil d'Etat, aby konstatoval, že oddíl čtrnáct zákona z 29. července 1881 v platném znění je neslučitelný s články 10 a 14 Úmluvy.

18. Dne 9. července 1997 rozhodl Conseil d'Etat, že oddíl 14 zákona z roku 1881 v platném znění není neslučitelný s články 10 a 14 Úmluvy z následujících důvodů:

„Podle oddílu 14 zákona z 29. července 1881, v platném znění dekretu z 6. května 1939, „může být ve Francii zákázán oběh, distribuce nebo prodej novin nebo textů psaných cizím jazykem, ať už periodických nebo nikoliv, rozhodnutím ministra vnitra... Vzhledem k absenci jakéhokoliv právního ustanovení stanovujícího podmínky definující legalitu rozhodnutí učiněných na bázi tohoto opatření, odvozují se jakákoliv omezení pravomoci ministra vnitra od nutnosti smířit obecné zájmy, za jejichž ochranu je odpovědný, s respektem k základním veřejným svobodám, především svobodě tisku. Je-li administrativnímu soudu předloženo odvolání proti takovému zákazu, je jeho povinností určit, zda zakázaná tiskovina představuje skutečně takovou hrozbu obecným zájmům, aby byl odůvodněn zásah do veřejných svobod.

V rozporu s tvrzením stěžovatelů není pravomoc takto vykonávaná ministrem vnitra pod dohledem soudů neslučitelná s opatřeními článku 10 ve spojení s článkem 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.“

19. Conseil d'Etat na druhou stranu zrušil rozsudek a ministerské nařízení z 29. dubna 1988 na základě následujících důvodů.

„Napadeným nařízením zrušil ministr vnitra oběh, distribuci a prodej kolektivního díla »Euskadi ve válce«, na které musí být pohlíženo jako na text zahraničního původu v rámci významu výše zmíněného oddílu 14 zákona z 29. července 1881. S ohledem na zájmy, za jejichž ochranu je ministr vnitra zodpovědný a mezi něž patří zvláště veřejná bezpečnost a pořádek, konstatuje soud, že obsah publikace neposkytuje dostatečné právní zdůvodnění pro podstatný zásah do svobody tisku, ztělesněný napadeným rozhodnutím.

Z toho plyne, že Asociace Ekin má dobré důvody pro tvrzení, že správní soud v Pau učinil chybné rozhodnutí, když prostřednictvím napadeného rozsudku zamítnul žádost asociace o zrušení rozhodnutí ze 29. dubna 1988, učiněného na základě výše zmíněného oddílu 14 zákona ze dne 29. července 1881, kterým ministr vnitra zakázal na území Francie oběh, distribuci a prodej knihy s názvem »Euskadi ve válce«, vydané asociací.“

20. V doporučeném dopise, který obdržel ministr vnitra dne 2. prosince 1997 a jehož doručení je potvrzeno, předložili stěžovatelé ministrovi žádost o kompenzaci hmotné škody a morální újmy, zapříčiněných prováděním protiprávního nařízení z 29. dubna 1988 během více než devíti let. Podle stěžovatelů dosáhla implementace tohoto nařízení formy občanskoprávního deliktu ze strany státního orgánu. Odhadli celkové způsobené ztráty na 831 000 francouzských franků (FRF), včetně 481 000 FRF představujících finanční ztrátu přímo zapříčiněnou zákazem prodeje knihy ve Francii. Od ministerstva vnitra neobdrželi stěžovatelé žádnou odpověď. Podle pravidel francouzského správního řízení platí mlčení jako zamítnutí žádosti stěžovatelů.

II. Relevantní vnitrostátní právo a praxe

21. Obecná pravidla, jimiž se řídí svoboda tisku zaručená článkem 11 Deklarace práv člověka a občana a mající ústavní status, vycházejí především ze zákona z 29. července 1881, v platném znění, který ustanovil „represivní“ systém, nazývaný tak proto, že všechny trestné činy, které mohly být spáchány, a všechna způsobená škoda jsou kompenzovány ex post facto. To je princip stanovený zákonem z 29. července 1881, v platném znění, když v oddílu 1 stanovuje „Kdokoliv může tisknout nebo prodávat tiskoviny“ a v oddílu 5, že „Jakékoliv noviny nebo periodikum mohou být publikovány bez předchozí autorizace nebo složení jakékoliv zálohy.“

22. Francouzská pravidla řídicí publikování však zahrnují ustanovení o předběžné intervenci, která může vést k zákazům nebo zabavením, ale musí se vždy řídit pravidlem přiměřenosti ke skutečnostem, které ji odůvodňují.

Zákazy a zabavení mohou být nařízeny podle obecných pravomocí, kterými disponují správní autority.

Taková opatření jsou odůvodněna jen potřebou ochrany veřejného pořádku proti nepokojům zapříčiněným nebo eventuálně zapříčiněným distribucí nebo prodejem dané publikace. Dne 25. července 1930 rozhodl Conseil d'Etat, že „ustanovení sekce 18 et seq. zákona z 29. července 1881 nebrání starostům, aby v souladu se svými obecnými dozorčími pravomocemi činili opatření nutná k zachování pořádku a klidu“ a že „je proto jejich povinností zakázat na veřejném prostranství distribuci psaných dokumentů, které by mohly způsobit nepokoj“.

V rozsudku Soudu pro jurisdikční spory ze dne 8. dubna 1935 však bylo stanoveno, že tyto prostředky mohou být použity jedině, pokud není jiné cesty k zachování nebo obnovení veřejného pořádku. Musí také být přiměřené vzhledem ke způsobenému nepokoji a omezené ve svém trvání a geografické působnosti na to, co je nezbytně nutné.

Za druhé zákon z 29. července 1881, v platném znění, autorizuje za jistých okolností soudy k nařízení zákazů nebo zabavení.

Podle oddílu 51 zákona může vyšetřující soudce nařídit zabavení „psaných nebo tištěných dokumentů, plakátů nebo oznámení“ za podmínek stanovených v trestním zákoníku procesním a „v případech zmíněných v oddílech 24 (§ 1 a 3), 25, 36 a 37 zákona“. Tyto případy jsou navádění k nebo ospravedlňování zločinů (oddíl 24), navádění vojenského personálu k neuposlechnutí rozkazu (oddíl 25) a napadání hlavy státu, vlády nebo cizích diplomatů (oddíl 36 a 37). Oddíl 61 zákona stanovuje:

„Dojde-li ke konstatování viny, může soud v případech zmíněných v oddílech 24 (§ 1 a 3), 25, 36 a 37 nařídit konfiskaci jakýchkoliv psaných nebo tištěných dokumentů, plakátů nebo oznámení a kdykoliv nařídit zabavení nebo zničení jakýchkoliv prodávaných, rozdáváných nebo veřejně vyvěšených kopií. Potlačení nebo zničení se však může týkat i jen některých částí zabavených kopií.“

23. K tomu oddíl 62 zákona z 29. července 1881, v platném znění, dodává, že v případech, že „rozsudek učiněný pod oddílem 23, 24 (§ 1 a 2) nebo 25, trestající navádění k nebo ospravedlňování zločinů, a 27, postihující trestný čin šíření nepravdivé zprávy, může v témže rozsudku nařídit zákaz vydávání novin nebo periodik ne delší než tři měsíce“.

24. Bylo také zavedeno správní přezkoumání ohledně jistých specifických typů tiskovin. Hlavní kategorie tiskovin, kterých se toto opatření týkalo, byly tiskoviny pro mládež nebo takové, které mohou představovat hrozbu pro mladé lidi, a tiskoviny, které jsou zahraničního původu nebo psané cizím jazykem.

Toto je hlavně důsledek implementace zákona z 16. července 1949, který stanovil specifická pravidla ohledně „tiskovin směřujících k mládeži“, jež mohou být aplikována na všechny tiskoviny, které by mohly představovat hrozbu pro mládež. Tato pravidla, vycházející z touhy ochraňovat mládež, jsou ve své podstatě dvojznačná, protože se vztahují jak na tisko-

viny „hlavně zaměřené na děti a dospívající“, tak na publikace „všech typů, které mohou představovat hrozbu pro mladé lidi“.

Systém administrativního dozoru také funguje v souladu s oddílem 14 zákona z 29. července 1881, v platném znění dekretu ze 6. května 1939, který stanovuje následující:

„Oběh, distribuce nebo prodej novin nebo textů psaných v cizím jazyce, ať už periodik nebo ne, může být ve Francii zakázán rozhodnutím ministra vnitra.

Noviny a texty cizího původu psané ve francouzštině a tištěné v zahraničí mohou také být zakázány.

Vědomý prodej, distribuce nebo reprodukce zakázaných novin nebo psaných textů bude trestán ročním vězením a pokutou 30 000 franků.

Totéž platí, jsou-li zakázány noviny nebo psaný text publikovány pod jiným názvem. V tomto případě však bude pokuta zvýšena na 60 000 franků.

Všechny kopie a reprodukce zakázaných novin nebo psaných textů a všech textů publikovaných po zákazu pod jiným názvem podléhají zabavení.“

25. Judikatura zkonkretizovala podmínky aplikace tohoto ustanovení. Definovala jak koncept „cizí původ“, tak určila důvody, na základě nichž může být publikace zakázána kdykoliv, kdy nejsou stanoveny psaným zákonem.

1. Koncept „cizí původ“

26. Zkouška používaná správními soudy k určení, zda je tiskovina cizího původu, sestává z množství pramenů spojených do teorie „sbíhavého důkazu“. Podle tvrzení pana Genevois, vládního komisaře v případě ministr vnitra v. S.A. Librairie François Maspero (Conseil d'Etat /dále jen „CE“, 30. června 1980, str. 242), Conseil d'Etat bere v úvahu jak věcné, tak duševní faktory: „Věcné faktory jsou ty, které se vztahují k podmínkám, ve kterých byl text tištěn. I kdyby byla tištěna v zahraničí, může být francouzsky psaná kniha francouzského autora považována za cizího původu, jen pokud je zjištěno, že zahraniční pomoc umožnila nebo pomohla umožnit její produkci nebo publikaci ... Duševní faktory se vztahují k inspiraci a obsahu knihy. Na základě tohoto faktoru konstatoval Conseil d'Etat, že publikace, která sama sebe prezentovala buď jako francouzskou edici zahraniční publikace, nebo jako francouzskou edici textů a článků obsažených v této publikaci, by měla být považována za publikaci cizího původu v rámci významu článku 14, i kdyby vydavatelé byli Francouzi.“

27. Conseil d'Etat považoval všechny následující faktory za poukazující na zahraniční původ publikace: národnost autora a místo pobytu (CE, 18. července 1973, str. 527), skutečnost, že publikace byla překladem (CE, 19. února 1958, Éditions de la terre de feu, p. 114), národnost vydavatele a země, ve které byla kniha vydána (CE, 2. listopadu 1973, viz výše), zemi, ve které byla publikována nebo vytištěna (CE, 9. července 1982, Alata, str. 281), skutečnost, že byla poskytnuta cizí pomoc (CE, 4. června 1954, Barbier, str. 345), a cizí dokumentace nebo inspirace.

28. Žádný z těchto faktorů není sám o sobě dostatečný. Například skutečnost, že autor je cizí národností, není sama o sobě dostačující k tomu, aby oddíl 14 byl aplikovatelný. O statutu publikace se rozhoduje při zvážení všech faktorů zároveň.

2. Důvody ospravedlňující aplikaci zákona z 29. července 1881, v platném znění, ministrem vnitra

29. Ačkoliv zákon nestanovuje důvody, na základě kterých má být rozhodnuto o jeho užití, judikatura Conseil d'Etat stanovila pravidlo, že oddíl 14 má být užíván jen pro jisté důvody vztahující se k veřejnému zájmu a veřejnému pořádku. Původně nevykonávaly správní soudy žádný dohled nad hodnotením skutečností zdůvodňujících toto opatření, ani, a fortiori, nezvažovaly přiměřenost tohoto opatření. Kontrolovaly, zda důvody uvedené státními orgány k odůvodnění užití oddílu 14 byly legitimní, prostřednictvím ujištění se, že spadaly do působnosti zákona.

30. Hlavní důvody, které považoval Conseil d'Etat za patřící „mezi ty, které mohou odůvodnit opatření učiněné“ pod oddílem 14 zákona z roku 1881, v platném znění, jsou následující: ochrana veřejného pořádku (viz např. CE, 2. listopadu 1973, citováno výše), nemorální povaha tiskovin, kterých se to týká (viz např. CE, 17. prosince 1958, citováno výše) a nutnost potírat rasistickou ideologii, zvláště znovuoživení národně socialistické ideologie (CE, 17. dubna 1985, Société Les Editions de Archers, str. 100).

3. Prostředky znovupřezkoumání zákonitosti rozhodnutí učiněných ministrem vnitra na základě oddílu 14 zákona z roku 1881, v platném znění

31. Žádost o soudní přezkoumání rozhodnutí učiněných ministrem vnitra podle oddílu 14 zákona z roku 1881 může být předložena správním soudům, následná odvolání se předkládají správním odvolacím soudům podle zákona z 31. prosince 1987. Rozhodnutí ministra může také zrušit Conseil d'Etat, který v těchto případech vystupoval jako odvolací soud v podobných případech před vstupem v platnost zákona z 31. prosince 1987. Na druhou stranu správní soudy neudílejí odklad výkonu rozhodnutí o zákazu vydávání tiskovin, protože nepovažují uplatnění takových zákazů za nenapravitelné a proto za opravňující k odkladu výkonu rozhodnutí (CE, 28. dubna 1978. Sieur Alata a Société des éditions du Seuil, ADJA, červenec–srpen 1978, str. 398).

32. Správní soudy začínají přezkoumáním „vnější legality“ opatření učiněných pod oddílem 14, jinými slovy zvažují, zda orgány respektovaly procesní a formální pravidla jurisdikce. Věnují zvláštní pozornost důvodům pro učinění daného opatření, které musí být v souladu se zákonem z 11. července 1979, a ověřují, zda byla respektována práva obhajoby, stanovená oddílem 8 dekretu z 28. listopadu 1983. Tento dekret, vztahující se na autory tiskovin zmiňovaných oddílem 14 zákona z roku 1881, v platném znění, a na ty, jejichž díla spadají pod publikace směřující k mládeži nebo pro ní představují hrozbu, stanovuje, že „s výjimkou výjimečných nebo nouzových situací a jako subjekt požadavků veřejného pořádku“ mohou být taková rozhodnutí učiněna „jen pokud byla postižené straně dána možnost předložit písemné připomínky. Kdokoliv, koho se to týká, musí být slyšen, pokud o to požádá, orgány zodpovídajícími za případ nebo, pokud k tomu nedojde, osobou oprávněnou k nahrání jeho

nebo jejich ústních připomínek. Tyto osoby mohou být doprovázeny nebo zastoupeny právníkem podle svého vlastního výběru.“

33. Správní soudy také zkoumají „vnitřní legitimitu“ učiněných opatření, jejíž rozsah se změnil po vydání legislativního dekretu ze 6. května 1939. Conseil d'Etat vždy ověřoval, že státní orgány měly dostatečné důvody k označení tiskoviny za publikaci „cizího původu“, že se nedopustily právního omylu při aplikaci práva, že se jejich rozhodnutí nezakládalo na fakticky nepřesných důkazech a že nezneužily své pravomoci. Ve svých dřívějších rozhodnutích však správní soudy nepřezkoumávaly kvalifikaci hrozby veřejnému zájmu nebo pořádku ze strany dané publikace.

34. Od té doby došlo ke značnému rozvoji judikatury ohledně tohoto problému.

35. V rozsudku svého Soudního shromáždění ze 2. listopadu 1973 (S.A. Librairie Francois Maspero, citovaný výše) rozhodl Conseil d'Etat rozšířit přezkoumávání legality ministerských rozhodnutí učiněných pod oddílem 14 zákona tak, aby byly pokryty i zjevné chyby v úsudku, tj. aby bylo zajištěno, že vážná chyba úsudku nevedla ke zjevné disproporcii se skutečnostmi, na nichž se tento úsudek zakládal.

36. Když stěžovatelé předložili tento případ před Conseil d'Etat, rozhodl odpoutat se od své dosavadní judikatury a rozšířit pole přezkoumání. V důsledku rozhodnutí Conseil d'Etat z 9. července musí správní soudy provádět „celkové“ přezkoumání důvodů pro rozhodnutí. Ve svém rozsudku Conseil d'Etat konstatoval, že je povinností správních soudů „zvážit, zda zakázaná publikace může zapříčinit takovou škodu (obecným zájmům, za které nese ministr odpovědnost), aby byl odůvodněn zásah do veřejných svobod“.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Žádost Vlády, aby Soud přehodnotil své rozhodnutí o statutu oběti, který udělil stěžovatelům v rozhodnutí o přípustnosti stížnosti

37. Ve své zprávě z 23. února 2001 požádala Vláda Soud, aby přehodnotil své rozhodnutí o skutkové podstatě předběžné námítky Vlády týkající se statutu oběti, přiznaného stěžovatelům, která byla zamítnuta v rozhodnutí z 18. ledna 2000 o přípustnosti stížnosti. Na podporu své žádosti uvedla Vláda, že stěžovatelé přesvědčili Conseil d'Etat, aby zrušil rozhodnutí o zákazu uvaleném na jejich publikaci s retroaktivním efektem. Uvedla, že eliminace zpochybněného opatření právního systému činila stížnost nepřijatelnou ipso facto. Dále uvedla, že žádost o kompenzaci, kterou stěžovatelé dobrovolně neučinili, mohla být vyslyšena a nemusela nutně nepřiměřeně prodloužit délku řízení. Ohledně budoucnosti uvedla Vláda, že status oběti přiznaný stěžovatelům je diskutabilní i proto, že v současné době není uvalen zákaz na žádnou z jejich publikací.

38. Soud nenachází žádný nový důkaz, který by jej přesvědčil k přehodnocení rozhodnutí z 18. ledna 2000 ohledně skutkové podstaty předběžné námitky, že stěžovatelé nemohli být považováni za „oběť“. Z toho plyne, že žádost Vlády musí být zamítnuta.

II. Údajné porušení článku 10 Úmluvy, jednotlivě a ve spojení s článkem 14

39. S odvoláním na článek 10 Úmluvy uvedli stěžovatelé, že oddíl 14 zákona 1881, v platném znění, je příliš nejasný a nesplňuje požadavky přístupnosti a předvídatelnosti. Zasahování v souladu s touto právní normou také nebylo nutné v demokratické společnosti. Dále bylo toto opatření příčinou diskriminace v oblasti svobody projevu na právním základě jazyka nebo národnostního původu, a bylo proto v rozporu s článkem 14 ve spojení s článkem 10.

Relevantní části článků 10 a 14 stanovují:

Článek 10

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nutné v demokratické společnosti, ... pro předcházení nepořádku nebo zločinnosti, ...“

Článek 14

„Užívání práv a svobod zajištěných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoliv důvodu, jako je ... jazyk, náboženství, politické nebo jiné mínění, národní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině nebo jiný důvod.“

40. Vláda uvedla, že zasahování do práv stěžovatelů na svobodu projevu bylo odůvodněno druhým odstavcem článku 10. Stěžovatelé tento argument zpochybnili.

41. Soud začne se zvážením stížnosti z pohledu článku 10.

A. Zda došlo k zasahování

42. Soud nepochybuje, že oddíl 14 zákona z 29. července 1881, v platném znění dekretu z 6. května 1939, který tvořil základ pro ministerské nařízení z 29. dubna 1988, jímž francouzský ministr vnitra uvalil zákaz oběhu, distribuce a prodeje knihy publikované stěžovateli na území Francie, může být považován za „zasahování“ do práv stěžovatelů na svobodu projevu, jejíž integrální součástí je svoboda publikovat psané dokumenty a tiskoviny (viz, mutatis mutandis, případ Klass další v. Německo, rozsudek z 6. září 1978, Serie A, č. 28, str. 21. § 41). Vláda toto nepopírá.

B. Odůvodnění zasahování

43. Takové zasahování představuje porušení článku 10, pokud není „stanoveno zákonem“, nesleduje jeden nebo více legitimních cílů, na něž odkazuje článek 10 § 2, nebo není „nutné v demokratické společnosti“ pro dosažení těchto cílů.

1. Stanoveno zákonem

44. Soud vydvihuje, že výraz „stanoveno zákonem“, v rámci významu článku 10 § 2 zaprvé vyžaduje, aby zpochybněného opatření mělo základ ve vnitrostátním právu; odkazuje však také na kvalitu tohoto opatření, když požaduje, že by mělo být přístupné osobě, již se to týká, která mimoto musí být schopna předvídat jeho důsledky, a že musí být slučitelné s právním státem (viz případ *Kruslin v. Francie*, rozsudek z 24. dubna 1990, Serie A č. 176–A, str. 20, § 27).

45. Neexistuje pochybnost o tom, že první podmínka je v tomto případě splněna, protože právní základ rozhodnutí je tvořen oddílem 14 zákona z roku 1881, v platném znění. Musí být rozhodnuto, zda tento zákon také splňuje požadavky přístupnosti a předvídatelnosti. Pohled stran na tento problém je rozdílný. Stěžovatelé považovali ustanovení za příliš nejasné, proto nespĺňující požadavky přístupnosti a předvídatelnosti ve svých důsledcích. Vláda na druhou stranu uvedla, že zákon z roku 1881, v platném znění, splňuje požadavky přístupnosti a předvídatelnosti, protože byl zpřesněn velkým počtem judikátů Conseil d'Etat, jejichž nejnovějším příkladem je sám rozsudek v případě *Asociace Ekin*.

46. Soud vydvihuje, že v souladu s jeho ustavenou judikaturou musí být koncept „zákon“ chápán ve svém substantivním a nikoliv formálním smyslu. Proto zahrnuje všechno, čím je tvořeno psané právo, včetně právních předpisů nižšího stupně než zákony (viz zvláště případ *De Wilde, Ooms a Versyp*, rozsudek z 18. června 1971, Serie A č. 12, str. 45, § 93) a je interpretující soudní rozhodnutí (viz, *mutatis mutandis*, výše zmíněný případ *Krusil v. Francie*, str. 21–22, § 29). V tomto případě vyvstává otázka, zda v době, kdy bylo ministerké nařízení z 29. dubna 1988 vydáno, existovala konsistentní, jasná a přesná linie rozsudků francouzských soudů, která by interpretovala obsah oddílu 14 zákona z roku 1881, v platném znění, takovým způsobem, aby stěžovatelé mohli usměrnit své jednání při zveřejňování knih.

Zvláště vzhledem k omezenému přezkoumání, které prováděl Conseil d'Etat v době relevantní k případu, se Soud přiklání k názoru, že omezení, proti nimž stěžovatelé vznášejí stížnost, nespĺňuje požadavek předvídatelnosti. Je pravda, že v rozsudku z 9. července 1997 ohledně případu právě projednávaného před Soudem Conseil d'Etat rozšířil rozsah přezkoumání až k plnému přezkoumání důvodů, na nichž se zakládají ministerská rozhodnutí vycházející z oddílu 14 zákona z roku 1888. Ve světle svého závěru ohledně nutnosti zasahování však Soud nepovažuje za nutné s určitostí rozhodnout v tomto bodě (viz níže, odstavec 64).

2. Legitimní cíl

47. Vláda uvedla, že restriktivní opatření stanovená zákonem z roku 1881, v platném znění, a upřesněná následnou judikaturou sledovala legitimní cíl, totiž prevenci nepokoje, a byla nejčastěji užívána proti rasistickým publikacím nebo publikacím navádějícím k násilí. Stěžovatelé uvedli, že tato ustanovení diskriminují na základě národnosti autorů publikace a na základě jazyka.

48. Soud zjišťuje, že v tomto případě cílem státních orgánů při aplikaci oddílu 14 zákona z roku 1881, v platném znění, bylo předcházení nepokojům zákazem oběhu knihy podporující separatismus a navádějící k užití násilí. S ohledem na současnou situaci v Baskicku považuje Soud za možné konstatovat, že opatření učiněné proti stěžovatelům sledovalo cíl, na nějž se Vláda odkazuje, totiž prevenci nepokojů a zločinu. K tomu dochází, když, tak jako v případě projednávané knihy, se separatistické hnutí uchýlí k násilí (viz případ Sürek a Özdemir v. Turecko /GC/, č. 23927/94 a 24277/94, § 51, ECIIR /8. 7. 1999/).

3. Nutné v demokratické společnosti

a) Argumenty před Soudem

i. Stěžovatelé

49. Stěžovatelé uvedli, že se stali obětí diskriminačního opatření a že tak došlo k porušení článků 14 a 10 Úmluvy. V tomto kontextu zdůraznili, že zákaz vyplývající z dekretu ze 6. března 1939 byl diskriminační, neboť tento zákon sám stanovoval diskriminaci na základě národnosti a jazyka. Stěžovatelé zdůraznili, že zákon byl přijat v době, kdy byl obecný přístup k cizincům nepřátelský, a že odrážel diskriminační názory založené na názoru, že cizinci jsou zvláště nebezpeční a že podvrtné myšlenky jsou nutně cizího původu. Zákon je podle stěžovatelů neslučitelný s moderními, progresivními myšlenkami užívání základních práv, v nichž by rovnost mezi cizinci a vlastními státními příslušníky měla být pravidlem.

50. Co se týče důvodů zákazu, uvedli stěžovatelé, že oddíl 14 zákona z roku 1881, v platném znění, stanovoval přísnější pravidla ohledně cizích a cizojazyčných publikací a že tato jsou neslučitelná s články 14 a 10 Úmluvy. Tato pravidla postrádají objektivní a přiměřené odůvodnění a podporují udržení předsudků veřejnosti vůči cizincům. Zákon je také v rozporu s legislativou evropské komunity ohledně svobodného pohybu zboží, jak je aplikována Evropským soudním dvorem.

51. Stěžovatelé uvedli, že byli stále obětí porušení Úmluvy, protože oddíl 14 zákona z roku 1881, v platném znění, pro ně představoval stálou hrozbu – něco jako Damoklův meč visící nad jejich svobodou projevu, zaručenou článkem 10 Úmluvy. Ohledně tohoto bodu stěžova-

telé poznamenali, že jejich úkolem bylo informovat co nejširší cílovou skupinu v několika zemích a na mezinárodní úrovni o lidských právech a právech národů a zvláště o právech národů na rozhodování o své vlastní budoucnosti a na sebeurčení. Jejich úkolem bylo proto rozšířit myšlenky, které z pohledu ministra vnitra mohly podpořit separatismus a spadaly tedy pod ministerskou cenzuru. Knihy byly napsány společnými silami francouzských a španělských autorů a byly psány ve francouzštině, španělštině, baskičtině, němčině, italštině a angličtině. Stěžovatelé byli po devět let podrobeni souvislému porušování svého práva na svobodu projevu. V konečné analýze představoval zákon extrémně závažnou hrozbu svobodě slova, protože vytvořil systém preventivních pravidel, která byla vyňata z obecných pravidel svobody tisku, jinými slovy vytvořil správní systém, ve kterém soudy vykonávaly přezkoumání ex post facto bez možnosti zastavit výkon zpochybněného opatření. Ministr má velmi široké rozhodovací pravomoce při vyhodnocování důvodů pro zákazy a zákazy byly obecné a absolutní v geografickém a časovém horizontu a nemohly být upraveny v souladu s konkrétní situací.

ii. Vláda

52. Vláda uvedla, že napadený zákon neobsahuje nepoměr mezi sledovaným cílem a užitými metodami pro účely článku 10 § 2, protože právě správní soudy prováděly přezkoumání přiměřenosti. Po tomto přezkoumání zůstala účinnými jen opatření podložená velmi vážnou hrozbou veřejnému pořádku.

53. Podle názoru Vlády nedocházelo také k žádné diskriminaci mezi autory a vydavateli francouzských a cizích publikací při užívání jejich práva na svobodu projevu. Je pravda, že koncept „cizího původu“, bez kterého by nebylo možné použít napadená pravidla, jimiž se řídí zákazy, byl v judikatuře interpretován tak, aby pod něj spadaly jak knihy publikované v zahraničí, i když toto nebylo jediným určujícím faktorem, tak knihy publikované ve Francii, které z důvodu své inspirace nebo obsahu získaly status publikace zahraničního původu. Zákaz upravený oddílem 14 zákona z roku 1881, v platném znění, proto platil jak pro francouzské, tak pro cizí vydavatele. Rozdíl mezi právními normami upravujícími vydávání publikací cizího původu a právními normami upravujícími jiné publikace není tak zjevný, jak tvrdí stěžovatelé v prohlášení, že došlo k porušení článku 14.

54. Vláda uvedla, že jako součást svých obecných dozorčích pravomocí mají státní orgány pravomoc nařídít zabavení francouzských publikací, pokud tyto představují podle jejich uvážení vážnou hrozbu veřejnému pořádku. Administrativní orgány proto mají pravomoc zakázat publikaci díla v případě vážné hrozby veřejnému pořádku, ať už je publikace francouzského nebo cizího původu, a v souladu s tím je v obou případech prováděno soudní přezkoumání (hodnotící přiměřenost a nutnost). Proto v zásadě nemůže být se dvěma publikacemi stejného obsahu, jednou francouzskou a druhou cizího původu, zacházeno s výrazným rozdílem. Údajný rozdíl v zacházení ve skutečnosti představoval pouze rozdíl v právním základě a sledovaném postupu. Tento rozdíl se stal v současné době převážně formálním rozdílem právě díky rozsudku Asociace Ekin z 9. července 1997. V důsledku tohoto určujícího rozhodnutí se

od správních soudů očekávalo zajištění toho, aby v případech podobných tomuto byla napadená rozhodnutí v přesném poměru k závažnosti skutečností, které musely spadat pod přesně daný typ, aby odůvodnily rozhodnutí z pohledu práva. Jen vážná hrozba veřejnému zájmu mohla ospravedlnit tak závažnou sankci a bylo to z tohoto důvodu, proč bylo zrušeno rozhodnutí postihující stěžovatele. Mimoto, pokud by nějaké rozhodnutí bylo v rozporu s článkem 10 Úmluvy, bylo by nevyhnutelně také v rozporu s oddílem 14 zákona z roku 1881 tak, jak byl interpretován judikaturou Conseil d'Etat, protože by přesáhlo dozorčí pravomoce stanovené touto judikaturou. Proto, bez ohledu na jakékoli skutkové otázky a z výše uvedených důvodů, neexistuje nic, co by podpořilo argument, že dozorčí pravomoc svěřená správním orgánům napadeným zákonem byla sama o sobě v rozporu s ustanoveními článku 10 Úmluvy.

55. Podle Vlády byla existence zákona vztahujícího se zvláště na publikace cizího původu odůvodněna neobvyklou povahou těchto publikací, která zapříčiňuje, že v mnoha případech nemají francouzské soudy žádné praktické prostředky k potrestání autoru nebo vydavatelů, kteří se dopustili zakázaného chování, pokud tito operují ze zahraničí. I za předpokladu, že by je francouzské soudy mohly potrestat, by vynucování jakýchkoliv trestů bylo velmi nahodilou záležitostí. Z toho plyne, že za těchto okolností nebylo dokázáno, že na základě zákona z roku 1881, v platném znění, došlo k jakékoli diskriminaci.

b) Hodnocení Soudu

i. Obecné principy

56. Soud opakuje základní principy stanovené v jeho rozsudcích ohledně článku 10 (viz zvláště případy *Handyside v. Spojené království*, rozsudek ze 7. prosince 1976, Serie A č. 24, *Sunday Times v. Spojené království*, rozsudek z 26. dubna 1979, Serie A č. 30, *Lingens v. Rakousko*, rozsudek z 8. července 1986, Serie A č. 103, *Oberschlick v. Rakousko*, rozsudek z 23. května 1991, Serie A č. 204, a *Observer a Guardian v. Spojené království*, rozsudek z 26. listopadu 1991, Serie A č. 216).

Svoboda projevu představuje jeden z základních pilířů demokratické společnosti a jednu ze základních podmínek pro její pokrok, pro seberealizaci každého jedince. Jako subjekt odstavce 2 je aplikovatelná nejen na „informace“ nebo „myšlenky“, které jsou pozitivně přijímány nebo nahlíženy jako neškodné nebo jako nezajímavé, ale také na myšlenky, které urážejí, šokují nebo ruší. Takový je požadavek plurality, tolerance a snášenlivosti, bez kterých nemůže existovat „demokratická společnost“. Jak je stanoveno v článku 10, tato svoboda je subjektem výjimek, které však musí být úzce vykládány a potřeba jakýchkoliv omezení musí být přesvědčivě stanovena.

Adjektivum „nutný“ v rámci obsahu článku 10 § 2 implikuje existenci „silné společenské nutnosti“. Smluvní státy požívají jisté míry svobody při hodnocení, zda taková nutnost existuje, ta ale kráčí ruku v ruce s evropským dohledem, zahrnujícím v sobě jak legislativu, tak rozhodnutí ji aplikující, a to i ta, která jsou učiněna nezávislým soudem. Soud má proto pra-

vomoc učinit konečné rozhodnutí, zda je „omezení“ slučitelné se svobodou projevu chráněnou článkem 10.

Úkolem Soudu při výkonu jeho dozorčí funkce není jednat na místě příslušných národních soudů, ale spíše přezkoumávat rozhodnutí, která učinily ve výkonu své rozhodovací svobody, vycházejí z článku 10. To neznamená, že dohled je omezen na zjištění, zda odpovědný stát učinil své rozhodnutí přiměřeně, pečlivě a v dobré víře; Soud musí pohlížet na zasahování, proti kterému byla vznesena stížnost, ve světle případu jako celku a určit, zda bylo „přiměřeně sledovanému legitimnímu cíli“ a zda důvody uvedené vnitrostátními orgány k jeho ospravedlnění jsou „relevantní a dostatečné“.

Článek 10 nezakazuje předběžná omezení publikování jako taková. Toto vyplývá nejen ze slov „podmínky“, „omezení“, „předcházení“ a „zabránění“, která se objevují v onom ustanovení, ale také z výše zmíněného rozsudku Sunday Times, vyneseného Soudem 26. dubna 1979, a z rozsudku Markt Intern Verlag GmbH a Klaus Beermann v. Německo z 20. listopadu 1989 (Serie A č. 165). Na druhou stranu jsou nebezpečí inherentní předběžným omezením taková, že vyžadují co nejopatrnější zkoumání ze strany Soudu. Toto platí především, pokud se to týká tisku, protože zprávy jsou zbožím rychle podléhajícím zkáze a odložení jejich publikace, i třeba po krátkou dobu, je může zbavit hodnoty a zajímavosti. Toto nebezpečí se týká i jiných než periodických publikací, které se zabývají aktuálními tématy.

57. Soud je toho názoru, že tyto principy platí i pro publikaci knih obecně nebo psaných textů jiných než periodický tisk.

ii. Aplikace výše zmíněných principů na tento případ

58. Oddíl 14 zákona z roku 1881, v platném znění, je založen na velmi širokých definicích a uděluje ministru vnitra široké pravomoci k vydávání administrativních zákazů na šíření tiskovin cizího původu nebo psaných cizím jazykem. Jak bylo řečeno výše, taková předchozí omezení nejsou nutně principiálně neslučitelná s Úmluvou. Je ale požadován právní rámec, zajišťující jak pevnou kontrolu nad rozsahem zákazů, tak efektivní soudní přezkoumání za účelem předejit zneužití moci.

59. Vláda vyzdvihla, že pravomoc ministra vnitra je subjektem důkladného dohledu správních soudů, které mohou zrušit zákaz. Dále, podle článku 8 dekretu z 28. listopadu 1983 mohou být rozhodnutí učiněná podle oddílu 14 zákona z roku 1881, v platném znění, zákonně implementována, jen pokud byla osobám, kterých se to týká, dána příležitost podat psané připomínky nebo na požádání předvézt svůj případ ústně (viz výše odstavec 32).

60. S ohledem na rozsah pravidel aplikovatelných na zahraniční tiskoviny zjišťuje Soud, že oddíl 14 zákona z roku 1881, v platném znění, tvoří výjimku mezi ostatním právem, když dává ministru vnitra pravomoc uvalit na celém území Francie obecný a absolutní zákaz oběhu, distribuce nebo prodeje jakéhokoli dokumentu psaného cizím jazykem nebo považovaného za dokument cizího původu, i kdyby byl psaný ve francouzštině. Soud zjišťuje, že toto ustanovení neurčuje okolnosti, za kterých má tato pravomoc být použita. Zvláště pak neexistuje definice konceptu „cizí původ“, ani nejsou uvedeny důvody, na základě kterých může být tis-

kovina považovaná za cizí zakázána. Je pravdou, že tyto mezery byly postupně zaplněny judikaturou správních soudů. Nicméně, jak vyzdvihli stěžovatelé, aplikace těchto pravidel vedla v jistých případech k výsledkům, které jsou při nejlepším překvapující a v některých případech hraničí se svévolností, v závislosti na jazyce tiskoviny nebo místě jejího původu.

61. Co se týče formy a rozsahu soudního přezkoumání administrativních zákazů, zjišťuje Soud, že přezkoumání se koná ex post facto. Kromě toho není soudní přezkoumání automatické, protože se koná jen na základě odvolání vydavatele k soudu. Co se rozsahu a efektivnosti soudního přezkoumání týče, shledává Soud, že až do rozsudku, který vynesl Conseil d'Etat v projednávaném případě, prováděly správní soudy jen omezené přezkoumání rozhodnutí učiněných pod oddílem 14 zákona z roku 1881, v platném znění. Conseil d'Etat nerozšířil pravomoci pro přezkoumání k plnému přezkoumání až do 9. července 1997, kdy vynesl rozsudek v případě Asociace Ekin. I tak ale museli stěžovatelé čekat více než devět let, než obdrželi konečné soudní rozhodnutí. Je jasné, že délka řízení podstatně omezila praktický dopad soudního přezkoumání právě proto, že s případem mělo být zacházeno rychleji právě pro jeho skutkovou podstatu. Přitěžujícím faktorem, který Vláda nepochybnila, je to, že podle zákonných ustanovení použitelných v tomto případě je zastavení výkonu rozhodnutí možné jen v případě, že žádající strana dokáže, že zákaz způsobuje těžko napravitelnou škodu. To je přinejmenším těžko splnitelná podmínka. Článek 8 dekretu z 28. listopadu 1983 stanovuje, že pokud státní orgány rozhodnou, že zákaz je urgentně nutný, nemá vydavatel právo předložit ústní nebo psané připomínky předtím, než je přijato nařízení o zákazu, což je to, k čemu došlo v tomto případě. Soud v důsledku toho nepovažuje přezkumné řízení ohledně administrativních zákazů publikace tiskovin za poskytující dostatečné záruky proti zneužití.

62. Takové zákony se zdají být v přímém konfliktu se zněním článku 10 § 1 Úmluvy, který stanovuje, že práva stanovená v tomto článku jsou zajištěna „bez ohledu na hranice“. Vláda uvedla, že existence zákonů stanovujících pravidla specificky pro tiskoviny cizího původu je odůvodněna mimo jiné skutečností, že je nemožné zahájit řízení proti autorům nebo vydavatelům, kteří se dopustili nezákonného jednání v zahraničí. Soud tento argument neshledává přesvědčivým. I když výjimečné okolnosti roku 1939, v předvečer druhé světové války, mohly ospravedlnit silnou kontrolu nad cizími tiskovinami, neshledává Soud udržitelným argument, že by měl zůstat účinným systém diskriminující tiskoviny tohoto druhu. Soud také zjišťuje, že hlavní kancelář Asociace Ekin, tedy stěžovatelů, která je vydavatelem zakázaného díla, je ve Francii.

63. Soud stejně jako Conseil d'Etat neshledává, že by obsah knihy odůvodňoval, zvláště pokud se týká problémů veřejné bezpečnosti a pořádku, tak závažné zasahování do práv stěžovatelů na svobodu projevu, jaké představoval zákaz uvalený ministrem vnitra. Soud nakonec shledává, že zákaz nesplňoval podmínku silné společenské nutnosti a nebyl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli.

64. Ve světle těchto zjištění a po analýze zpochybněných zákonů shledává Soud, že zasahování založené na oddílu 14 zákona z roku 1881, v platném znění, nemůže být považováno za „nutné v demokratické společnosti“. Proto došlo k porušení článku 10.

65. S ohledem na tento závěr považuje Soud za zbytečné zabývat se odděleně stížností založenou na článku 10 ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

III. Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

66. Stěžovatelé předložili i stížnost ohledně délky řízení. Tvrdili, že došlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy, který stanovuje:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost ... byla v přiměřené lhůtě projednána ... soudem.“

67. Ve své zprávě z 23. února 2001 trvala Vláda na tom, že na případ nelze pohlížet jako na spor o občanská práva a povinnosti v rámci významu článku 6 § 1. Soud však nenachází důvod pro to, aby se odchýlil od pozice, kterou zaujal při rozhodnutí o přípustnosti případu dne 18. ledna 2000. Nemůže proto přijmout námitku Vlády.

68. Lhůta, které se to týká, začala běžet 1. června 1988, když stěžovatelé předložili správní odvolání proti zákazu uvalenému 29. dubna 1988 ministrem vnitra. Skončila rozsudkem Conseil d'Etat ze dne 9. července 1997. Trvala proto devět let, jeden měsíc a osm dní.

69. Ke zjištění, zda byla překročena „přiměřená lhůta“, musí být řízení ohodnocena s ohledem na zvláštní okolnosti případu a kritéria stanovená Soudem v jeho judikatuře, zvláště s ohledem na komplexnost případu, chování stěžovatelů a relevantních státních orgánů a důležitost projednávané otázky pro stěžovatele (viz, mimo jiné, případ Silva Pontes v. Portugalsko, rozsudek z 23. března 1994, Serie A č. 286–A, str. 15, § 39).

70. Stěžovatelé poukázali na to, že řízení trvala devět let a jeden měsíc, z toho pět let před správním soudem v Pau a čtyři po odvolání před Conseil d'Etat. Stěžovatelé tvrdí, že nemohou být v žádném případě považováni za zodpovědné za délku řízení a že vždy jednali bez odkladu. Podle stěžovatelů nelze totéž říci o správních soudech.

71. Vláda uvedla, že případ byl komplikovaný z důvodu skutkových a právních otázek, kterých se týkal. Důležitost případu je potvrzena přijatým rozsudkem a skutečností, že Conseil d'Etat vynesl rozsudek v senátu za účasti všech jeho členů. Mimoto byl rozsudek vynesen jen rok poté, co ministr vnitra přednesl připomínky k obhajobě svého rozhodnutí.

72. Soud zjišťuje, že řízení trvala více než devět let na dvou úrovních jurisdikce. Poznává, že správnímu soud trvalo více přes dva roky než rozhodl, který soud má jurisdikci nad případem. Bylo zde také období dvou a půl let mezi 9. lednem 1991, kdy předseda justiční divize Conseil d'Etat rozhodl vrátit případ ke Správnímu soudu v Pau, a 1. červnem 1993, kdy tento vynesl rozsudek. Zjišťuje také, že řízení před Conseil d'Etat trvala skoro čtyři roky. Žádný z procedurálních kroků učiněných stěžovateli neodhaluje zdržení zapříčiněné z jejich strany. Je pravda, že, jak uvedla Vláda, je případ poněkud komplikovaný. Pomalost řízení však byla zapříčiněna především chováním soudů, před kterými byl projednáván.

73. Soud opakuje, že je na smluvních stranách, aby svůj právní systém zorganizovaly takovým způsobem, aby jejich soudy zaručily každému právo na konečné rozhodnutí ohledně jeho občanských práv a povinností během přiměřené lhůty. Považuje celkovou délku řízení, více než devět let, za nepřiměřenou s ohledem na to, že projednáváná otázka měla zvláštní důležitost.

74. V důsledku toho došlo k porušení Článku 6 § 1 Úmluvy.

IV. Údajné porušení článku 13 Úmluvy

75. Stěžovatelé uvedli, že neměli přístup k urychlenému řízení před správním soudem, umožňujícímu soudu přezkoumat zákaz a, pokud by to shledal nutným, rychle jej zrušit. Uvedli, že odvolání bez zrušujícího efektu nemohlo splnit podmínky článku 13 Úmluvy.

76. S ohledem na závěr vyplývající z odstavce 73 a argumentaci vyloženou v odstavcích 60 až 62 nepovažuje Soud za nutné zabývat se touto stížností odděleně.

V. Aplikace článku 41 Úmluvy

77. Článek 41 Úmluvy stanovuje:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přízná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Hmotná škoda

78. Stěžovatelé byli toho názoru, že veškerá hmotná škoda vyplývající z totálního zákazu prodeje knihy na francouzském území musí být kompenzována. Není pochyb o tom, že za devět let po zákazu ztratila kniha svoji aktuálnost, tudíž i mnoho ze své zajímavosti. Podle stěžovatelů by prodej knihy dosáhl následujících čísel: 4000 kopií ve francouzštině, 1000 v baskičtině, 250 ve španělštině a 100 v angličtině. Jednotková cena za knihu činila 90 FRF, čímž by celkový prodej dosáhnul výše 481 500 FRF.

79. Vláda uvedla, že hmotná škoda mohla být odhadnuta jen ve světle skutečnosti, že stěžovatelé mohli obdržet kompenzaci u národních soudů. Proto měla být část v každém případě revidována směrem dolů.

80. Soud nemůže spekulovat, jaký by mohl být prodej díla vydaného stěžovateli. I tak ale konstatuje, že vzhledem k povaze omezení a nepřiměřené délce řízení utrpěli stěžovatelé rozhodně hmotnou škodu, která však nemohla být přesně určena. Za těchto okolností přiznává Soud stěžovatelům na spravedlivém základě kompenzaci 250 000 FRF za hmotnou škodu.

B. Morální újma

81. Stěžovatelé uvedli, že utrpěli značnou morální újmu, protože je státní orgány po devět let prezentovali veřejnosti jako obhájce terorismu. Způsobenou škodu odhadli na 100 000 FRF. Co se škody vyplývající z přílišné délky řízení týče, odhadli ji stěžovatelé na 100 000 FRF. Konečně skutečnost, že trpěli diskriminací na základě svého národnostního původu a jazyka, představuje zvláštní důvod ke stížnosti a je příčinou morální újmy dosahující 100 000 FRF.

82. Dohromady žádají stěžovatelé 300 000 FRF za morální újmu.

83. Vláda označila požadovanou částku za nepřiměřenou.

84. Soud je toho názoru, že stěžovatelé rozhodně utrpěli morální újmu z důvodu povahy omezení a nepřiměřené délky řízení. S ohledem na svou judikaturu v této oblasti a rozhoduje na spravedlivém základě, jak je vyžadováno článkem 41, přiznává Soud 50 000 FRF.

C. Náklady a výdaje

85. Stěžovatelé odhadli náklady a výdaje vyplývající z vnitrostátních řízení následujícím způsobem: 5058 FRF za poplatky zaplacené před Správním soudem v Pau, 14 292 FRF za řízení před Conseil d'Etat, tvořící dohromady částku 23 500 FRF včetně výdajů za telefonní hovory, faxy a fotokopie pro právníky.

K tomu se přidávají náklady na korespondenci a cestu do Bayonne, Pau a Paříže kvůli vnitrostátnímu řízení a přepravu a skladování neprodaných kopií knihy, což dohromady činí 12 000 FRF.

86. Stěžovatelé uvedli, že za řízení před Soudem vydali částku 51 000 FRF.

87. Vláda považovala požadované částky za nepřiměřené, především pak tu, vztahující se k řízení před Soudem.

88. Soud je toho názoru, že by náklady vyplývající z vnitrostátního řízení měly být kompenzovány, protože k nim došlo ve snaze napravit křivdu, kterou shledal Soud. Pod touto hlavou uděluje stěžovatelům částku 23 500 FRF na krytí poplatků zaplacených za řízení před správním soudem a před Conseil d'Etat a za doprovodné náklady za telefonní hovory, faxy a fotokopie pro právníky. Co se týče nákladů, k nimž došlo před Soudem, přiznává Soud stěžovatelům na spravedlivém základě 35 000 FRF, čímž celková částka za náklady a výdaje dosahuje 58 500 FRF.

89. Stěžovatelé dále žádali, aby veškeré částky žádané za způsobené škody a za náklady ve vnitrostátních řízeních byly zvýšeny o 5 % z důvodu kumulativní inflace, ke které došlo od podání žádosti o kompenzaci ministru vnitra dne 2. prosince 1997.

90. Soud tuto žádost zamítá.

D. Úrok z prodlení

91. Podle informací dostupných Soudu činí úroková sazba ve Francii v době přijetí tohoto rozsudku 4,26 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Zamítá žádost Vlády o přehodnocení svého rozhodnutí ohledně předběžné námitky, že stěžovatelé již nejsou obětí;

2. Potvrzuje, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy;

3. Potvrzuje, že nevyvstává nezávislá otázka, pokud jde o článek 10 ve spojení s článkem 14;

4. Zamítá stížnost Vlády k přehodnocení rozhodnutí týkajícího se předběžné námitky, že článek 6 § 1 nebyl aplikovatelný na řízení, proti kterým byla vznesena stížnost;

5. Potvrzuje, že došlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy;

6. Potvrzuje, že není nutné zabývat se nezávisle stížností podle článku 13 Úmluvy;

7. Potvrzuje

(a) že ve lhůtě tří měsíců od data, ke kterému se rozsudek stane pravomocným v souladu s článkem 44 § 2 Úmluvy, zaplatí zúčastněný stát stěžovatelům 250 000 (dvěstě padesát tisíc) francouzských franků za hmotnou škodu, 50 000 (padesát tisíc) francouzských franků za morální újmu a 58 000 (padesát osm tisíc) francouzských franků za náklady a výdaje, plus jakoukoliv účtovatelnou daň z přidané hodnoty;

(b) že bude splatný úrok o roční výši 4,26 % od uplynutí výše zmíněných tří měsíců do urovnání;

8. Zamítá zbytek žádosti stěžovatelů o spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno ve francouzském jazyce a oznámeno písemně dne 17. července 2001 v souladu s ustanovením 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

S. DOLLÉ
tajemník

Willi FUHRMANN
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

6. dubna 2000

VĚC THLIMMENOS

(Rozsudek ve věci Thlimmenos versus Řecko)

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“), zasedající jako Velký senát, který tvořili soudci L. Wildhaber, předseda, E. Palmová, L. Ferrari Bravo, L. Caflisch, J.-P. Costa, W. Fuhrmann, K. Jungwiert, M. Fischbach, B. Župančič, N. Vajićová, J. Hedigan, W. Thomassenová, M. Tsatsa-Nikolovska, T. Panfíru, E. Levits, K. Traja, dále G. Koumantos, ad hoc soudce, jakož i M. de Boer-Buquicchiová, zástupce tajemníka Soudu, po neveřejném zasedání ve dnech 1. prosince 1999 a 15. března 2000 posledně uvedeného dne vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl postoupen Soudu v souladu s ustanoveními aplikovatelnými před vstupem v platnost Protokolu č. 11 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) dne 22. března 1999 (článek 5 § 4 Protokolu č. 11 a dřívějších článků 47 a 48 Úmluvy).

2. Případu předcházelo podání stížnosti (č. 34369/97) proti Helénské republice předložené Komisi podle dřívějšího článku 25 Úmluvy řeckým občanem panem Iakovosem Thlimmenosem (dále jen „stěžovatel“) dne 18. prosince 1996. Stěžovatel tvrdil, že odmítnutí úřadů jmenovat jej do funkce smluvního účetního pro jeho trestní odsouzení za neuposlechnutí rozkazu nosit vojenskou uniformu kvůli jeho náboženskému přesvědčení bylo porušením článků 9 a 14 Úmluvy a že řízení, k němuž podal v této souvislosti podnět u Nejvyššího správního soudu, neproběhlo v souladu s článkem 6 § 1 Úmluvy. Ve svých připomínkách předložených dne 20. října 1997 jako odpověď k připomínkám řecké vlády (dále jen „Vláda“) ohledně přípustnosti a meritu případu si rovněž stěžoval na porušení článku 1 Protokolu č. 1.

3. Komise prohlásila stížnost za částečně přípustnou dne 12. ledna 1998. Ve své zprávě ze dne 4. prosince 1998 (dřívější článek 31 Úmluvy) vyjádřila Komise názor, že byl porušen článek 9 Úmluvy ve spojení s článkem 14 (dvacet dva hlasy proti šesti); že není nutné zkoumat, zda byl porušen článek 9 posuzován samostatně (dvacet jeden hlas proti sedmi) a že byl porušen článek 6 § 1 (jednomyslně).

4. Dne 31. března 1999 rozhodl výbor Velkého senátu, že o případu má rozhodnout Velký senát (ustanovení 100 § 1 Jednacího řádu Soudu). Pan C. Rozakis, soudce zvolený za Řecko, který se účastnil posuzování případu Komisí, se vzdal možnosti zasedat ve Velkém senátu

(ustanovení 28 Jednacího řádu Soudu). Proto vláda jmenovala pana G. Koumantose ad hoc soudcem (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 29 § 1 Jednacího řádu Soudu).

5. Stěžovatel i vláda předložili svá vyjádření.

6. Veřejné ústní jednání se konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 1. prosince 1999.

Před soud předstoupili:

(a) za vládu P. Gergakopoulos, právní poradce, právní rada státu, delegát vládního zmocnění, K. Georgiadis, právní asistent, právní rada státu, rada;

(b) za stěžovatele N. Alivizatos z Advokátní komory v Aténách, právní zástupce.

Soud vyslechl ústní vystoupení pana Alivizatose a pana Georgiadise.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Okolnosti případu

A. Odsouzení stěžovatele pro porušení subordinace

7. Dne 9. prosince 1983 Stálý vojenský soud v Aténách, složený z jednoho stálého vojenského soudce a čtyř dalších důstojníků, odsoudil stěžovatele, Jehovova svědka, za porušení rozkazu, protože odmítl obléci si vojenskou uniformu v době všeobecné mobilizace. Soud však přihlédl podle článku 70 písm. b) vojenského trestního zákoníku a podle článku 84 § 2 písm. a) trestního zákoníku k existujícím polehčujícím okolnostem a odsoudil stěžovatele ke čtyřem letům odnětí svobody. Stěžovatel byl podmíněně propuštěn po dvou letech a jednom dni.

B. Odmítnutí jmenovat stěžovatele do funkce smluvního účetního

8. V červnu 1988 se stěžovatel zúčastnil veřejného konkursu na jmenování dvanácti smluvních účetních, což je v Řecku svobodné povolání. Mezi šedesáti kandidáty se umístil jako druhý. Dne 8. února 1989 jej však Výkonný výbor Řeckého institutu smluvních účetních (dále jen „Výbor“) odmítl jmenovat s odůvodněním, že byl odsouzen pro zločin.

C. Řízení před Nejvyšším správním soudem

9. Dne 8. května 1989 podal stěžovatel žalobu u Nejvyššího správního soudu, kde se dovolával, inter alia, svého práva na svobodu náboženství a rovnost před zákonem, jak je zaručuje Ústava a Úmluva. Stěžovatel rovněž uvedl, že nebyl odsouzen pro zločin, ale pro méně závažný trestný čin.

10. Dne 18. dubna 1991 se konalo ústní jednání u třetího senátu Nejvyššího správního soudu. Dne 25. května 1991 bylo rozhodnuto postoupit případ plénu soudu, protože vyvolal

závažné otázky. Podle vlastního názoru senátu článek 10 zákonného výnosu č. 3329/1955 stanoví, že osoba, která nebude způsobilá ke jmenování pro civilní službu, nemůže být jmenována smluvním účetním. Kromě toho podle článku 22 § 1 zákoníku o civilní službě nemůže být žádná osoba odsouzená pro zločin jmenována do civilní služby. Toto ustanovení se však vztahuje na odsouzení soudy zřízenými podle článku 87 § 1 Ústavy. To však neplatí pro stále vojenské soudy, protože většinu jejich členů tvoří stálí soudci požívající stejné záruky nezávislosti jako jejich civilní kolegové, jak stanoví článek 96 § 5 Ústavy. Proto nelze k odsouzení stěžovatele Stálým vojenským soudem v Aténách přihlížet a rozhodnutí Výboru nejmenovat stěžovatele smluvním účetním musí být zrušeno.

11. Dne 21. ledna 1994 se konalo ústní jednání před Nejvyšším správním soudem zasedajícím v plénu. Dne 11. listopadu soud rozhodl, že Výbor jednal v souladu se zákonem, když pro účely aplikace článku 22 § 1 zákoníku o civilní službě přihlédl k stěžovateli odsouzení za zločin Stálým vojenským soudem v Aténách. Článek 96 § 5 Ústavy stanoví, že vojenské soudy budou působit i nadále, jak působily, dokud nebude přijat nový zákon, který změní jejich složení. Takový zákon dosud přijat nebyl. Nejvyšší správní soud dále rozhodl vrátit případ zpět třetímu senátu a uložil mu posoudit zbývající otázky.

12. Rozhodnutí ze dne 11. listopadu 1994 bylo přijato většinou. Menšina zastávala názor, že pokud již uplynulo devět let od vstupu Ústavy v platnost, aniž by byl přijat zákon předvídaný jejím článkem 96 § 5, pak záruky nezávislosti vyžadované od civilních soudců musí být přiznány i existujícím vojenským soudům. Jelikož tomu tak v případě Stálého vojenského soudu v Aténách není, je třeba žádosti pana Thlimmenose o soudní přezkoumání vyhovět.

13. Dne 26. října 1995 se konalo další ústní jednání před třetím senátem. Dne 28. června 1996 senát zamítl žádost pana Thlimmenose o soudní přezkoumání, neboť usoudil, inter alia, že jeho nejmenování do funkce Výborem nesouviselo s jeho náboženským přesvědčením, ale s tím, že spáchal trestný čin.

II. Relevantní vnitrostátní právo

A. Jmenování do funkce smluvního účetního

14. Až do 30. dubna 1993 mohli poskytovat službu smluvních účetních v Řecku pouze členové Řeckého institutu smluvních účetních.

15. Článek 10 zákonného výnosu č. 3329/1955, ve znění článku 5 prezidentského dekretu č. 15/1989, stanovil, že osoba, která není způsobilá k civilní službě, nemůže být jmenována smluvním účetním.

16. Podle článku 22 § 1 zákoníku o civilní službě nemůže být jmenována do civilní služby osoba, která spáchala zločin.

17. Dne 30. dubna 1993 byl zrušen monopol Řeckého institutu smluvních účetních. Většina smluvních účetních se stala členy Společnosti smluvních auditorů, s. r. o.

B. Trestný čin porušení subordinaace

18. Článek 70 vojenského trestního zákoníku platný až do roku 1995 stanovil toto:

„Příslušník vojenských sil, který poté, co dostal od svého velitele rozkaz splnit povinnost, odmítne rozkaz splnit, bude potrestán:

(a) je-li tento čin spáchán před nepřítelem nebo ozbrojenými povstalcí, smrtí;

(b) v době války nebo ozbrojeného povstání nebo za stavu obležení či všeobecné mobilizace smrtí nebo, jsou-li zde polehčující okolnosti, doživotním vězením nebo uvězněním na dobu nejméně pěti let a

(c) za všech ostatních okolností odnětím svobody na dobu od šesti měsíců do dvou let.“

19. Na základě prezidentského dekretu č. 506/1974, v době uvěznění stěžovatele, se Řecko pokládalo za stát ve stavu všeobecné mobilizace. Tento dekret je stále v platnosti.

20. Článek 84 § 2 písm. a) trestního zákoníku stanoví, že nižší trest bude uložen osobám, které před spácháním trestného činu vedly počestný život.

21. Podle článku 1 vojenského trestního zákoníku, platného do roku 1995, byly trestné činy, za které byl ukládán trest odnětí svobody ve výši nejméně pět let, pokládány za zločiny. Trestné činy, za které byl ukládán trest odnětí svobody ve výši do pěti let, byly pokládány za přečiny.

22. Podle nového vojenského trestního zákoníku z roku 1995 se porušení subordinaace, k němuž nedošlo v době války či před nepřítelem, pokládá za přečin.

C. Právo na odmítnutí vojenské služby z důvodů svědomí

23. Podle ustanovení § 2 odst. 4 zákona č. 731/1977 osoby, které odmítají vykonávat vojenskou službu na základě svého náboženského přesvědčení, budou potrestány odnětím svobody v délce rovnající se trestům v neozbrojené službě, tj. méně než pět let.

24. Zákon č. 2510/1997, který vstoupil v platnost dne 27. června 1997, dává osobám, které odmítají vojenskou službu z důvodů svědomí, právo vykonávat civilní službu namísto vojenské. Podle ustanovení § 23 odst. 1 a 4 tohoto zákona osoby, které byly odsouzeny pro porušení subordinaace v minulosti, mají možnost požádat o přiznání statutu osoby odmítající vojenskou službu z důvodů svědomí. Jedním z účinků takového přiznání je vymazání trestu z trestního rejstříku.

25. Žádosti podle § 23 odst. 1 a 4 zákona č. 2510/1997 musely být podány ve lhůtě tří měsíců počínaje 1. lednem 1998. Byly posuzovány komisí, která radí ministrové národní obrany

ve věcech uznávání námitek z důvodů svědomí. Komise musela aplikovat ustanovení § 18 zákona č. 2510/1997, které stanoví:

„Osoby, které se dovolávají svého náboženského nebo ideologického přesvědčení za účelem neplnění jejich vojenských povinností z důvodů svědomí, mohou být uznány za osoby odporující z důvodů svědomí ...“

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Rozsah případu

26. Ve své původní stížnosti adresované Komisi si stěžovatel s odvoláním na články 9 a 14 Úmluvy stěžoval na to, že jej příslušné orgány nejmenovaly do funkce smluvního účetního, a s odvoláním na článek 6 § 1 na řízení, k němuž dal v této souvislosti podnět. Pouze ve svém vyjádření, jímž odpovídal na připomínky Vlády k přípustnosti a k meritu stížnosti, si stěžovatel stěžoval rovněž na porušení článku 1 Protokolu č. 1. Komise prohlásila poslední stížnost za nepřípustnou s odůvodněním, že nebyla podána v šestiměsíční lhůtě stanovené Úmluvou.

27. Ve své výpovědi před Soudem stěžovatel trdil, že Soudu přísluší posoudit jeho stížnost podle článku 1 Protokolu č. 1. Ačkoliv tato stížnost nebyla výslovně uvedena ve formuláři pro stížnosti, fakta, která ji vystihovala, zde uvedena byla. Orgány Úmluvy jim mohly na základě volné úvahy přisoudit řádnou právní kvalifikaci.

28. Soud připomíná, že rozsah jeho jurisdikce je určen rozhodnutím Komise, jímž se prohlašuje původní stížnost za přípustnou. Kromě toho má Soud shodně s Komisí za to, že stížnost podle článku 1 Protokolu č. 1 byla oddělená od stížností prohlášených za přípustné.

II. Předběžné námítky Vlády

29. Vláda tvrdila, že stěžovatel při použití postupu upraveného v § 23 odst. 1 a 4 zákona č. 2510/1997 mohl předejít důsledkům svého odsouzení. Vláda rovněž uvedla, že mohl požádat o milost podle článku 47 § 1 Ústavy. Vláda však akceptovala, že i když byl stěžovatel uznán za osobu odmítající vojenskou službu z důvodů svědomí ve smyslu zákona č. 2510/1997, nemohl získat náhradu za škodu, kterou utrpěl v důsledku svého odsouzení.

30. Stěžovatel tvrdil, že nevěděl o tříměsíční lhůtě uvedené v § 23 odst. 1 a 4 zákona č. 2510/1997 a proto ji zmeškal. V každém případě jsou zmíněná ustanovení „nesrozumitelná“ a pouze několik osob odmítajících vojenskou službu z důvodů svědomí uspělo v tom, že jejich dřívější odsouzení byla vymazána z rejstříků trestů.

31. Soud poznamenává, že i kdyby stěžovatel nebyl zmeškal lhůtu uvedenou v § 23 odst. 1 a 4 zákona č. 2510/1997, byl by jeho požadavek, že nemůže sloužit v ozbrojených silách pro své náboženské přesvědčení, posouzen komisí, který by byla poradila ministři národní obrany, zda má či nemá být uznán za osobu odmítající vojenskou službu z důvodů svědomí. Tato komise ani ministr by nebyli povinni stěžovatelovu požadavku vyhovět, jelikož měli, alespoň do určité míry, diskreční pravomoc (viz výše odstavce 24 a 25). Kromě toho strany akceptovaly, že i kdyby byl stěžovatel dosáhl vymazání svého odsouzení z trestního rejstříku podle § 23 odst. 1 a 4 zákona č. 2510/1997, nebyl by mohl získat náhradu za škodu, kterou předtím utrpěl v důsledku odsouzení. Z téhož důvodu si stěžovatel nemohl být jist, že jeho žádosti o milost bude vyhověno, a i kdyby bylo, nemohl by dostat náhradu škody.

32. Na každý pád Soud poznamenává, že pokud lze u Vlády mít za to, že vznáší předběžnou námitku ohledně statusu stěžovatele jako poškozené osoby (oběti) ve smyslu článku 34 Úmluvy, pak tato námitka nebyla vznesena, když byla Komise posuzována přípustnost stížnosti. Vládě nic nebránilo vznést ji v onom stadiu řízení, jelikož zákon č. 2510/1997 byl přijat ještě před rozhodnutím Komise o přípustnosti. Proto má Soud za to, že Vláda již z důvodu estoppelu (tj. neuplatnění námitky v pravou chvíli) nemůže vznášet tuto předběžnou námitku, proto ji zamítá.

III. Údajné porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 9

33. Soud konstatuje, že si stěžovatel nestěžoval na své původní odsouzení pro porušení subordinace. Stěžovatel si stěžoval, že zákon, vylučující osoby odsouzené pro zločin ze jmenování do funkce smluvního účetního, nerozlišuje mezi osobami odsouzenými pro jejich náboženské přesvědčení a osobami odsouzenými z jiných důvodů. Stěžovatel se odvolal na článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 9, které stanoví:

Článek 14

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoliv důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“

Článek 9

„1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováním obřadů.

2. Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A. Argumenty před Soudem

34. Stěžovatel uvedl, že jeho nejmenování do funkce smluvního účetního přímo souvisí s projevem jeho náboženského přesvědčení a spadá pod rozsah článku 9 Úmluvy. V této souvislosti poukázal na to, že nebyl jmenován proto, že odmítl sloužit v ozbrojených silách; tímto odmítnutím projevil své náboženské přesvědčení jako svědek Jehovův. Stěžovatel dále tvrdil, že nemůže sloužit žádnému užitečnému účelu někoho vyloučit z profese smluvního účetního za to, že odmítl sloužit v ozbrojených silách z důvodů svědomí. Podle názoru stěžovatele neměl zákon vylučovat každou osobu odsouzenou pro zločin. Legitimita vyloučení závisí na povaze místa a na trestném činu, včetně pohnutek pachatele, doby uplynulé od spáchání trestného činu a na chování pachatele během této doby. V tomto světle nebylo nejmenování stěžovatele nutné. Kategorie osob, k nimž stěžovatel náleží, jmenovitě mužů – Svědků Jehovových, jejichž náboženství zahrnuje závažné důvody pro odmítnutí sloužit v ozbrojených silách, je odlišná od kategorie většiny ostatních pachatelů trestných činů. Skutečnost, že Vláda nevzala v úvahu tento rozdíl, znamenala diskriminaci, která není tolerována článkem 14 Úmluvy ve spojení s článkem 9.

35. Vláda tvrdila, že článek 14 Úmluvy nelze aplikovat, protože skutkové okolnosti případu nespádají pod rozsah článku 9. Úřady, které odmítly jmenovat stěžovatele smluvním účetním, neměly na vybranou a musely aplikovat pravidlo, které z takového místa vylučuje všechny osoby odsouzené pro zločin. Úřady nemohly zjišťovat důvody, které vedly k odsouzení té které osoby. S ohledem na svou obecnost je daný zákon neutrální. Kromě toho slouží veřejnému zájmu. Osoba odsouzená pro závažný trestný čin nemůže být jmenována do civilní služby a v širším smyslu do místa smluvního účetního. Tento zákaz musí být absolutní a nelze činit rozdíly případ od případu. Státy mají široký rozsah volné úvahy při charakterizování trestných činů jako zločinů či jinak. Stěžovatel spáchal závažný trestný čin tím, že odmítl vykonávat vojenskou službu bez zbraně v době všeobecné mobilizace, že se pokusil vyhnout velmi důležité povinnosti vůči společnosti a státu, související s obranou, bezpečností a nezávislostí země. V důsledku toho nebyla tato sankce nepřiměřená.

36. Vláda rovněž zdůraznila, že Soudu nepřísluší zkoumat původní stěžovatelovo odsouzení. Na každý pád to nemá nic společného s náboženským přesvědčením. Povinnost vykonávat vojenskou službu se vztahuje na všechny řecké muže bez jakýchkoliv výjimek z důvodu náboženství či svědomí. Kromě toho byl stěžovatel odsouzen pro porušení subordinace. Vojenská kázeň nemůže být činěna závislou na tom, zda voják souhlasí s rozkazem, který obdržel.

37. Ve světle výše uvedeného Vláda tvrdila, že i kdyby byl článek 14 aplikovatelný, existovalo by objektivní a rozumné oprávnění nerozlišovat mezi stěžovatelem a ostatními osobami odsouzenými pro zločin. Není nutné zdůrazňovat, že řečtí ortodoxní či katoličtí křesťané by byli rovněž vyloučení z profese smluvních účetních, kdyby spáchali zločin.

38. Komise usoudila, že článek 14 je aplikovatelný, protože stačí, že skutkové okolnosti případu spadají pod rozsah článku 9, a podle jejího názoru došlo v daném případě k zásahu do práv chráněných tímto článkem. Dále pak Komise usoudila, že právo nebýt diskriminován při užívání práv garantovaných Úmluvou je porušeno nejen tehdy, když státy zacházejí rozdílně s osobami v analogických situacích, aniž by pro to měly objektivní a rozumné zdůvodnění, nýbrž i tehdy, když bez objektivního a rozumného zdůvodnění nezacházejí rozdílně s osobami, jejichž postavení je rozdílné. Za okolností tohoto případu neexistovalo objektivní a rozumné zdůvodnění pro navrhovatele pravidel upravujících přístup k profesi smluvních účetních, aby nezacházeli s osobami odsouzenými pro odmítnutí sloužit v ozbrojených silách z náboženských důvodů odlišně od osob odsouzených pro jiné zločiny.

B. Hodnocení Soudu

39. Soud má za to, že stěžovatelu stížnost je třeba posuzovat podle článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 9 z následujících důvodů.

40. Soud připomíná, že článek 14 Úmluvy nemá nezávislou existenci, protože má účinky pouze ve vztahu k právům a svobodám garantovaným jinými hmotně právními ustanoveními Úmluvy a jejich Protokolů. Avšak článek 14 nepředpokládá porušení jednoho nebo více takovýchto ustanovení a do této míry je autonomní. Aby byl článek 14 aplikovatelný, postačí, aby skutkové okolnosti případu spadaly pod rozsah jiného hmotně právního ustanovení Úmluvy nebo jejich Protokolů (viz rozsudek ve věci Inze v. Rakousko ze dne 28. října 1987, Serie A č.126, str. 17, § 36).

41. Soud konstatuje, že stěžovatel nebyl jmenován smluvním účetním v důsledku jeho dřívějšího odsouzení pro porušení subordinace spočívající v jeho odmítnutí nosit vojenskou uniformu. Bylo s ním tudíž zacházeno odlišně od ostatních osob, které které požádaly o toto místo, z důvodu jeho statusu odsouzené osoby. Soud má za to, že takovýto rozdíl v zacházení obecně nespadá pod rozsah článku 14, pokud jde o přístup k jednotlivé profesi, protože právo na svobodu povolání není Úmluvou garantováno.

42. Stěžovatel si však nestěžuje na rozdíl, který normy upravující přístup k povolání činí mezi odsouzenými a ostatními osobami. Jeho stížnost se spíše týká skutečnosti, že při aplikaci relevantního zákona se nečiní rozdíl mezi osobami odsouzenými pro trestné činy spáchané výlučně pro jejich náboženské přesvědčení a osobami odsouzenými pro jiné trestné činy. V tomto kontextu Soud poznamenává, že stěžovatel je členem Svědků Jehovových, náboženské skupiny hlásající pacifismus, a ve spisu nelze nalézt nic, co by vyvracelo stěžovatelovo tvrzení, že odmítl nosit vojenskou uniformu pouze proto, že se domníval, že mu v tom jeho náboženství brání. Ze stěžovatelovy argumentace pouze vyplývá, že je diskriminován při výkonu své svobody náboženského vyznání, jak je zaručena článkem 9 Úmluvy, a to tím, že s ním bylo zacházeno jako s jakoukoliv jinou osobou odsouzenou pro trestný čin, ačkoliv jeho odsouzení bylo důsledkem skutečného výkonu této svobody. Ve světle této perspektivy Soud akceptuje, že „souhrn faktů“, na něž si stěžovatel stěžuje – zacházení s ním jako s oso-

bou odsouzenou za zločin pro účely jmenování smluvním účetním navzdory skutečnosti, že trestný čin, pro který byl odsouzen, je důsledkem jeho náboženského přesvědčení – „spadá pod rozsah ustanovení Úmluvy“, jmenovitě pod článek 9.

43. Aby dospěl k tomuto závěru, Soud na rozdíl od Komise nepokládá za nutné zkoumat, zda původní stěžovatelovo odsouzení a následné odmítnutí úřadů jej jmenovat znamenalo zásah do jeho práv podle článku 9 § 1. Soud si zejména v daném případě nemusí klást otázku, zda navzdory znění článku 4 § 3 písm. b) může uložení takovýchto sankcí osobám odmítajícím povinnou vojenskou službu z důvodů svědomí samo o sobě porušit právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání grantované článkem 9 § 1.

44. Soud dosud konstatoval, že právo podle článku 14 nebyt diskriminován při užívání práv zaručených Úmluvou je porušeno, jestliže státy zacházejí rozdílně s osobami v analogickém postavení, aniž by pro to měly objektivní a rozumné oprávnění (viz výše citovaný rozsudek ve věci Inze, str. 18, § 41). Soud však má za to, že toto není jediným rysem zákazu diskriminace v článku 14. Právo nebyt diskriminován při užívání práv zaručených Úmluvou je rovněž porušeno, jestliže státy bez objektivního a rozumného oprávnění nezacházejí rozdílně s osobami, jejichž postavení je výrazně rozdílné.

45. Z toho vyplývá, že článek 14 Úmluvy je pro stěžovatelovu stížnost relevantní a aplikovatelný za okolností tohoto případu ve spojení s jejím článkem 9.

46. Následující otázkou, kterou je třeba řešit, je, zda článek 14 Úmluvy byl respektován. Podle své judikatury Soud bude muset prozkoumat, zda nezacházení se stěžovatelem odlišně od ostatních osob odsouzených pro zločin sledovalo legitimní účel. Pokud tomu tak bylo, bude muset Soud prozkoumat, zda existoval rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným účelem (viz výše citovaný rozsudek ve věci Inze, ibid.).

47. Soud má za to, že v zásadě mají státy legitimní zájem vyloučit některé pachatele trestných činů z profese smluvního účetního. Soud má však rovněž za to, že na rozdíl od jiných odsouzení pro závažné trestné činy odsouzení pro odmítnutí z náboženských či filozofických důvodů nosit vojenskou uniformu nemůže zahrnovat žádnou nečestnost nebo morální vadu, která by mohla narušit pachatelovu schopnost vykonávat tuto profesi. Vyloučení stěžovatele s odůvodněním, že je nevhodnou osobou, nebylo tudíž oprávněné. Soud bere na vědomí argument Vlády, že osoby, které odmítají sloužit své vlasti, musí být potrestány. Bere však také na vědomí, že stěžovatel si odpykal trest odnětí svobody pro své odmítnutí nosit vojenskou uniformu. Za těchto okolností má Soud za to, že uložení další sankce stěžovateli bylo nepřiměřené. Z toho vyplývá, že vyloučení stěžovatele z profese smluvních účetních nesledovalo legitimní účel. V důsledku toho Soud shledává, že neexistovalo objektivní a rozumné oprávnění pro to, aby se se stěžovatelem nezacházelo odlišně od ostatních osob odsouzených pro zločin.

48. Je pravdou, že podle zákona úřady neměly jinou možnost než zamítnout jmenování stěžovatele smluvním účetním. Avšak navzdory tomu, čím zástupce Vlády argumentoval při ústním jednání, to nemůže zbavit žalovaný stát odpovědnosti podle Úmluvy. Soud nikdy nevyklučoval, že legislativa může být v přímém rozporu s Úmluvou. V daném případě Soud konstatuje, že to byl stát, kdo přijal relevantní legislativu, kterou bylo porušeno právo stěžovatele nebýt diskriminován při užívání jeho práva podle článku 9 Úmluvy. Tento stát tak učinil tím, že nezavedl vhodné výjimky z pravidla zabraňujícího osobám odsouzeným pro zločin vykonávat profesi smluvních účetních.

49. Proto Soud dospívá k závěru, že byl porušen článek 14 ve spojení s článkem 9 Úmluvy.

IV. Údajné porušení článku 9 Úmluvy

50. Stěžovatel tvrdil, že jak jeho původní odsouzení pro porušení subordinace, tak i z něho vyplývající odmítnutí úřadů jmenovat jej smluvním účetním znamenaly zásah do jeho práva vyjadřovat své náboženské přesvědčení ve smyslu článku 9 Úmluvy. Judikatura Komise v tom smyslu, že Úmluva nezaručuje právo na odmítnutí vojenské služby z důvodů svědomí, musí být revidována ve světle současných podmínek. Skutečně všechny smluvní státy nyní uznávají právo na náhradní civilní službu. I když se připustí, že Soud není příslušný k tomu, aby přezkoumal zasahování vyplývající ze stěžovatelova původního odsouzení, stěžovatel uvedl, že zasahování vyplývající z jeho nejmenování nemůže být pokládáno za nezbytné v demokratické společnosti.

51. Vláda tvrdila, že odmítnutí úřadů jmenovat stěžovatele neznamenalo zasahování do jeho práva podle článku 9 Úmluvy. V každém případě bylo nezbytné v demokratické společnosti. V době, kdy stěžovatel odmítl sloužit v ozbrojených silách, uznávalo řecké právo pouze možnost vojenské služby beze zbraně, jelikož se vycházelo z toho, že poskytnutí práva na náhradní civilní službu každému by mohlo vést ke zneužití. V důsledku toho sankce uložená stěžovateli nebyla nepřiměřená a pravidlo vylučující osoby odsouzené pro zločin z určitých pozic muselo být aplikováno bez rozdílu.

52. Komise neshledala nezbytným se k této otázce vyjádřit.

53. Soud má za to, že jelikož konstatoval porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 9, jakož i z důvodů uvedených výše v odstavci 43, není nutné rovněž posuzovat, zda došlo k porušení článku 9 samotného.

V. Údajné porušení článku 6 § 1 Úmluvy

54. Stěžovatel si rovněž stěžoval, že délka řízení, k němuž dal podnět před Nejvyšším správním soudem, aby čelil svému nejmenování smluvním účetním, znamenala porušení článku 6 § 1 Úmluvy, jehož relevantní část stanoví:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě ... projednána ... soudem ...“

55. Stěžovatel uvedl, že článek 6 § 1 Úmluvy je aplikovatelný na posuzované řízení před Nejvyšším správním soudem, protože se netýká přístupu k civilní službě, nýbrž ke svobodnému, byť i přísně upravenému, povolání. Kromě toho tvrdil, že řízení nebylo ukončeno v přiměřené lhůtě. Příklad nezahrnoval složité právní otázky. Otázky, které byly postoupeny plénu Nejvyššího správního soudu, nebyly vzneseny stěžovatelem, nýbrž pouze senátem Nejvyššího správního soudu. Na každý pád nemohly ospravedlnit průtahy na více než sedm let.

56. Vláda uvedla, že článek 6 § 1 není aplikovatelný, protože odmítnutí jmenovat stěžovatele smluvním účetním je správním aktem, spadajícím do oblasti veřejného práva. Na každý pád vyvolal tento případ vážné ústavně právní otázky. Kromě toho v letech 1991, 1992, 1993 a 1994 byli právníci po mnoho měsíců ve stávce. Ve světle toho, co bylo uvedeno, a s přihlédnutím k přetížení Nejvyššího správního soudu, je doba sedmi let přiměřená.

57. Komise usoudila, že článek 6 je aplikovatelný, protože ačkoliv jsou smluvní účetní jmenováni správním rozhodnutím, je jejich povolání svobodnou profesí. Komise rovněž konstatovala, že zde nešlo o složité právní otázky. Stěžovatel však nebyl odpovědný za žádné průtahy. Kromě toho zde existovala dvě období nečinnosti v celkové délce téměř tří let, pro něž Vláda nemá žádné vysvětlení kromě přetížení Nejvyššího správního soudu. Podle názoru Komise nebylo řízení z hlediska jeho délky přiměřené.

58. Soud připomíná, že ačkoliv je profese smluvních účetních upravena správním právem, jedná se v Řecku o jedno ze svobodných povolání. V důsledku toho znamenalo řízení zahájené stěžovatelem proti jeho nejmenování úřady do funkce smluvního účetního rozhodnutí o jeho občanských právech ve smyslu článku 6 § 1 Úmluvy (viz, mimo jiné, rozsudek ve věci Koenig v. Německo ze dne 28. června 1978, Serie A č. 27, str. 32, § 94).

59. Soud konstatuje, že řízení před Nejvyšším správním soudem začalo 8. května 1989, kdy stěžovatel předložil svou žádost o soudní přezkoumání, a skončilo 28. června 1996, kdy ji třetí senát soudu zamítl. Trvalo tudíž sedm let, jeden měsíc a dvacet dní.

60. Soud připomíná, že přiměřenost délky řízení musí být posuzována ve světle zvláštních okolností případu a za pomoci následujících kritérií: složitost případu, chování stran, chování orgánů zabývajících se případem a co bylo pro stěžovatele v sázce. Spory o zaměstnání, s nimiž lze srovnávat spory ohledně přístupu ke svobodnému povolání, obecně vyžadují urychlené rozhodnutí (viz rozsudek ve věci Vocaturo v. Itálie ze dne 24. května 1991, Serie A č. 206-C, str. 32–33, §17).

překročil příjem, který skutečně obdržel v soukromé praxi během relevantního období. Proto Soud nepřiznává stěžovateli žádnou náhradu hmotné škody.

B. Morální újma

68. Stěžovatel požadoval náhradu morální újmy ve výši 15 000 000 GRD.

69. Vláda tvrdila, že nebyla prokázána příčinná souvislost mezi porušením Úmluvy a výše uvedenou částkou – v každém případě je tento požadavek přehnaný.

70. Soud má za to, že stěžovatel jistě utrpěl určitou morální újmu v důsledku porušení jeho práva na projednání v přiměřené lhůtě podle článku 6 § 1 a jeho práva nebýt diskriminován při výkonu své svobody náboženství podle článku 14 ve spojení s článkem 9 Úmluvy. Délka řízení jistě způsobila stěžovateli prodlouženou nejistotu a úzkost ohledně jeho schopnosti zvolit si profesní činnost, k níž aspiroval. Kromě toho k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 9 došlo při výnosu rozhodnutí týkajících se stěžovatelova přístupu k povolání, což je ústředním prvkem při vytváření životních plánů člověka. Po zhodnocení na základě principu ekvity přiznává Soud stěžovateli náhradu morální újmy ve výši 6 000 000 GRD.

C. Náklady a výdaje

71. Stěžovatel požadoval náhradu nákladů a výdajů vynaložených při vnitrostátním řízení a při řízení podle Úmluvy ve výši 6 250 000 GRD. Tato částka zahrnovala advokátní poplatky za zastupování stěžovatele před správními orgány ve výši 250 000 GRD, advokátní poplatky za řízení před Nejvyšším správním soudem ve výši 1 700 000 GRD, advokátní poplatky za řízení před Komisí ve výši 500 000 GRD, advokátní poplatky za řízení před Soudem ve výši 2 000 000 GRD, cestovné a stravné v souvislosti s dostavením se stěžovatele a jeho advokáta k ústnímu jednání před Soudem ve výši 1 300 000 GRD a různé výdaje ve výši 500 000 GRD.

72. Vláda tvrdila, že požadavku lze vyhovět pouze v rozsahu, v jakém byly náklady a výdaje skutečně a nezbytně vynaloženy, a to v přiměřené výši.

73. Soud souhlasí s Vládou, pokud jde o přezkoumání, jež je třeba provést za tím účelem, aby náklady a výdaje byly zahrnuty do náhrady ve smyslu článku 41 Úmluvy. Kromě toho má Soud za to, že požadavek stěžovatele je přehnaný. Proto Soud přiznává stěžovateli z tohoto titulu částku 3 000 000 GRD.

D. Úroky z prodlení

74. Podle informací, jež má Soud k dispozici, činí zákonná úroková míra aplikovatelná v Řecku ke dni přijetí tohoto rozsudku 6 % per annum.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Zamítá předběžnou námitku Vlády;
2. Potvrzuje, že byl porušen článek 14 ve spojení s článkem 9 Úmluvy;
3. Potvrzuje, že není nutné zkoumat, zda byl porušen článek 9 Úmluvy posuzován samostatně;
4. Potvrzuje, že byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy;
5. Potvrzuje,
  - (a) že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžovateli do tří měsíců tyto částky:
    - (i) 6 000 000 (šest milionů) drachem jako náhradu za morální újmu;
    - (ii) 3 000 000 (tři miliony) drachem jako úhradu nákladů a výdajů;
  - (b) že prosté úroky při roční úrokové míře 6 % budou splatné po uplynutí výše uvedené lhůty tří měsíců až do vyrovnání;
6. Zamítá zbývající část stěžovatelova požadavku na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 6. dubna 2000.

Maud De BOER–BUQUICCHIOVÁ
zástupce tajemníka Soudu

Luzius WILDHABER
předseda